

INVENTAR KAPUCINSKE CRKVE SV. JOSIPA U KARLOBAGU

Prije dolaska kapucina u Karlobag u početku 18. stoljeća postojala je tamo prastara župna crkva sv. Trojstva, koja je bila teško oštećena za vrijeme rata od strane ujedinjene francusko-španjolske flote (1701—1714). Stoga je i stara župna crkva sv. Trojstva godine 1714. bila porušena.¹ U podacima za shematizam u arhivu senjsko-modruške biskupije nalazimo međutim podatak da je stara župna crkva porušena bila tek godine 1767.² I u podacima o gradnji nove župne crkve, koja je »sagrađena najviše državnim novcem«,³ ne slažu se vijesti u arhivu senjsko-modruške biskupije s navodima u djelu F. J. Frasa. Prema vijestima iz senjskog arhiva »blagoslov temeljnog kamena je bio 1767. godine, a posveta crkve 11. VI. 1774. godine.«⁴

F. J. Fras naprotiv navodi da je gradnja nove župne crkve sv. Karla Boromea bila započeta 1773. godine, a trajala je do 1776. godine.⁵

Danas je ta župna crkva iz druge polovice 18. stoljeća porušena, te je nakon 1945. funkciju jedine karlobaške župne crkve preuzela kapucinska crkva sv. Josipa, dok je na mjestu stare crkve 1825. uređeno groblje.^{6a}

Kada su kapucini u početku 18. stoljeća došli u Karlobag i ondje osnovali svoj samostan, sagradili su i svoju crkvu, posvećenu sv. Josipu, koja zajedno sa samostanom stvara četverokut. F. J. Fras u svome djelu navodi sljedeće: »Der Bau dieser Kirche und des Klostergebäudes soll 5 Jahre gedauert haben, und am 22. August 1712. ist die erste Heilige Messe celebriert worden.«⁶

Kapucinsku crkvu sv. Josipa u Karlobagu posvetio je senjsko-modruški biskup Adam Rattkay (rodom iz Velikog Tabora u Hrvatskom Zagorju kao senjsko-modruški biskup od 1712. do 1718.).

Na pročelju crkve, ispod kamena kipa sv. Josipa, čita se kronogram koji daje godinu 1714.

U toj je crkvi bio pokopan i arhiđakon i zapovjednik ličke pukovnije pop Marko Mesić, koji je umro 2. rujna 1711.⁷ Prema samostanskoj legendi čuva se u muzeju samostana i mač fra Marka Mesića.

¹ Franz Julius Fras, Vollständige Topographie der Karlstädter-Militärgrenze, Agram 1835, str. 416.

² Senj — Arhiv senjsko-modruške biskupije, podaci o župnim crkvama i kapelama senjsko-modruške biskupije iz 1925. g.

³ Isto.

⁴ Isto.

⁵ F. J. Fras, o. c., str. 415.

^{6a} F. J. Fras, o. c., str. 415.

⁶ F. J. Fras, o. c., str. 416.

⁷ Karlobag, kapucinski samostan — Spomenica kapucinskog samostana.

⁸ Karlobag, kapucinski samostan — Spomenica.

Sl. 73 — Glavni oltar sv. Josipa u kapucinskoj crkvi u Karlobagu. Snimila Lj. Krtelj

Kapucinska crkva sv. Josipa u Karlobagu slijedi u potpunosti građevinski kanon redovničkih kapucinskih crkava kakav je primjenjivan i u sjevernoj Hrvatskoj i Sloveniji (npr. Varaždin, Osijek i Ptuj). Jednobrodna izdužena lađa odijeljena je visokom pregradom od oratorija kao i kod kapucinskih crkvi u Varaždinu i Osijeku. Na žalost, za najstariji inventar kapucinske karlobaške crkve nedostaju podaci jer nije sačuvana stara spomenica samostana, već samo Spomenica pisana od godine 1956. dalje.

Srećom se iz sačuvane Spomenice župne crkve sv. Karla Borromea u Karlobagu,⁹ koju je 1852. godine napisao župnik Ivan Kružić, a godine 1939. prepisao tadanji karlobaški župnik, saznaje da »Kloštar kapucinski ima lijepu crkvu posvećenu sv. Josipu sa tri oltara«.

Od najstarijeg inventara te crkve, tj. iz početka 18. stoljeća, sačuvano je do danas vrlo malo, dok većina sačuvanih predmeta inventara potječe s kraja 18. ili s početka 19. stoljeća. Od crkvenog inventara ističe se:

1. Glavni oltar sv. Josipa

Drveni, polikromirani i pozlaćeni arhitektonski koncipirani oltar, koji po svoj prilici potječe s kraja 18. ili s početka 19. stoljeća.

⁹ Karlobag, kapucinski samostan — Spomenica župne crkve sv. Karla Borromea.

Sl. 74 — Desni pobočni oltar Bl. Dj. Marije u kapucinskoj crkvi sv. Josipa u Karlobagu. Snimila Lj. Krtelj

Glavni oltar u potpunosti ispunja širinu i visinu pregradne stijene između lađe i oratorija. Oltar ima jednostavnu i mramoriziranu mensu, na koju se sa svake strane nadovezuju vrata polukružna završetka, ukrašena pravokutnim nadvratnikom. Iznad tih vratiju smješten je sa svake strane po jedan drveni polikromirani i pozlaćeni relikvijar. Na mensi oltara smješten je rezbaren, drveni, polikromirani i pozlaćeni tabernakul s vratašcima ukrašenim reljefnim prikazom kaleža s hostijom u vijencu ruža, grozdova i žitnog klasja. Arhitektonski koncipirani retabl ima u središtu barokno oblikovanu plitku i ukrašenu nišu, uokvirenu sa svake strane s po dvije mramorizirane kolumne pozlaćenih kompozit kapitela. Iznad polukružno zaobljenih postranih oltarskih vratiju nalaze se oltarske pale (ulje na platnu), koje prikazuju lijevo sv.

Sl. 75 — Oltar sv. Antuna Padovanskog u kapucinskoj crkvi sv. Josipa u Kariobagu. Snimila Lj. Krtelj

Katarinu, a desno sv. Barbaru. U središtu oltara smješten je drveni, polikromirani i pozlaćeni kip sv. Josipa s Isusom u naručju.

Izvanjske strane postranih pala ukrašene su biljnom i geometrijskom rezbarijom, koja na krut i rustičan način podsjeća na biljnu ukrasnu ornamentaciju akantusovih vitica drvenih pozlaćenih oltara u sjevernoj Hrvatskoj iz prve polovice 18. stoljeća.

2. Crkvene klupe

U crkvenoj lađi smješteno je ukupno 14 redova jednostavno izrađenih drvenih klupa, bez rezbarija. Kraj 18. poč. 19 st., drvo, naknadno prebojano uljenom bojom, visina 120 cm, širina 235 cm, dubina 28,5 cm.

3. Lijevi pobočni oltar sv. Ivana Nepomuka

Arhitektonski koncipiran drveni polikromirani i pozlaćeni oltar s kraja 18. ili s početka 19. stoljeća.

Pravokutno oblikovana oltarska mensa ukrašena je mramorizacijom. U središtu oltara nalazi se slaba oltarska pala, koja prikazuje sv. Ivana Nepomuka (ulje na platnu), smještena u pravokutni drveni okvir i flankirana sa svake strane vitkim kolumnama s pozlaćenim kompozit-kapitelima i nadvišena lomljenom atikom. U središtu oltarske atike smještena je slika sveca u crnoj mantiji (ulje na platnu), u okviru s polukružnim završetkom.

Retabl oltara ukrašen je sa svake strane rezbarijom biljne ornamentike izvedene na proboj, koja podsjeća na slične dekoracije oltara u sjevernoj Hrvatskoj u prvoj polovici 18. stoljeća.

4. *Desni pobočni oltar Blažene Djevice Marije*

Taj oltar čini pendant oltaru sv. Ivana Nepomuka, te ga je izvela ruka istog majstora. U središtu oltara smještena je slika »Majke Božje s djetetom«, ukrašena zavjetnim darovima, dok je u oltarskoj atici smještena slika (ulje na platnu) s prikazom sv. Obitelji.

Oba pobočna oltara (sv. Nepomuka i Blažene Djevice Marije), kao i glavni oltar sv. Josipa predstavljaju osrednje i rustične kasnobarokne radove vjerojatno domaćih stolarskih majstora s kraja 18. ili s početkom 19. stoljeća.

5. *Oltar sv. Antuna Padovanskog*

Ovaj je oltar smješten u kapeli desno od crkvene lađe. Vrlo je sličan obim pobočnim oltarima crkve, iako jednostavnije koncipiran i izveden.

Iznad pačetvorinaste i mramorizirane mense diže se retabl oltara sa središnjom oltarskom palom koja prikazuje sv. Antuna Padovanskog, u zaobljenom okviru (ulje na platnu). Veoma prosječan rad. Središnju palu flankiraju sa svake strane po dvije vitke mramorizirane kolumne pozlaćenih kompozit-kapitela. Kolumne podržavaju snažno profilirani vijenac i lomljenu atiku unutar koje je smještena manja ovalna slika (ulje na platnu), koja prikazuje franjevački grb. Sa svake strane oltara izveden je na proboj drveni kostur od biljne ornamentike.

Na mensi oltara smješten je jednostavno oblikovani ormarić (bijelo obojeno meko drvo s pozlaćenom profilacijom i staklenim vratašcima) unutar kojega se nalazi realistični kipić sv. Franje od Assisija u paysageu. Lik sveca u smeđoj redovničkoj mantiji postavljen je na kamenito tlo i uokviren sa svake strane stabalcima s lišćem i pticama. Do svečevih nogu smještena je mrtvačka lubanja.

Iz Spomenice crkve sv. Karla Boromea u Karlobagu saznajemo neke zanimljive podatke o oltarima o tadanjoj župnoj crkvi, kao npr. da je »levi oltar sv. Nikole dao o svom trošku napraviti poznati pučki prijatelj g. Nikola Gerkinčić. Lepa mu slika pokrita u pozlaćenom okviru krasnim caklom a sam oltar, posal izradio je ovdašnji umjetnički stolar Josip Dadić. Dadić je lepih posala napravio i u Kapucinskoj crkvi sv. Josipa.«¹⁰

6. *Propovjedaonica*

Jednostavnih oblika, izrađena od tamnog, vjerojatno orahova drveta. Pulpit s donjim konično oblikovanim i meko profiliranim dijelom ima ogradu

¹⁰ Karlobag, kapucinski samostan — Spomenica župne crkve sv. Karla Boromea.

Sl. 76 — Propovjedaonica u crkvi sv. Josipa u Karlobagu. Snimila Lj Krtelj

ukrašenu profiliranim ukladama tipičnim za drugu polovicu 19. stoljeća. Iznad pulpita smješten je raskošno ukrašeni krovčić s lambrekenima i resama, nadvišen ukrasom od jednostavnih i donekle ukrućenih i isprepletenih voluta. Vjerojatno rad domaćih stolara iz druge polovice 19. stoljeća.

7. Sakristijski ormar

Orahovina

donji dio: visina 145 cm
 širina 245 cm
 dubina 100 cm

gornji dio: visina 210 cm
 širina 245 cm
 dubina 36 cm

Sakristijski ormar, koji vjerojatno potječe iz prve polovice 18. stoljeća, sastoji se od dva dijela. Donji dio ima u sredini velika dvokrilna vrata ukrašena barokno profiliranim ukladama, koja su sa svake strane flakirana s po jednim jednokrilnim vratašcima.

Sl. 77 — Sakristijski ormar u kapucinskoj crkvi sv. Josipa u Karlobagu. Snimila Lj. Krtelj

U srednjem dijelu ormara nalazi se u donjoj zoni niski i široki dvokrilni ormarić ukrašen na vratašcima barokno profiliranim ukladama. Iznad ormarića nalaze se u sredini jednokrilna vratašca flakirana sa svake strane s po dvije ladice profilirana ruba.

Taj središnji dio ormara uokviren je sa svake strane s po dva reda od šest ladica. Gornji dio ormara sastoji se od tri dijela:

u sredini se nalazi veliki dvokrilni ormarić polukružna završetka, flankiran sa svake strane s po jednim jednokrilnim ormarićem. Dvokrilna vratašca središnjeg ormara ukrašena su profiliranim ukladama, dok su vratašca bočnih jednokrilnih ormarića ukrašena jednostavno profiliranom pačetvorinastom ukladom.

Sa svake strane sakristijskog ormara nadovezuju se klecala, iznad kojih se nalaze niše nadvišene s dvije uske ladice, između kojih se nalaze po dva reda od po tri uske i manje ladice.

Dimenzije su pokrajnih dijelova: visina 87 cm, širina 58 cm. Sačuvani su stari okovi, dok su na ladicama sakristijskog ormara sačuvani i stari natpisi za predmete koji su u ladicama bili pohranjeni.

Slično izvedene sakristijske ormare nalazimo i u sjevernoj Hrvatskoj, kao npr. u bivšim pavlinskim objektima, zatim u franjevačkim crkvama, a također često i u sakristijama crkvi i kapela u tome dijelu Hrvatske.

8. Ormar s pultom za čitanje (*leggio*)

Orahovina visina 115 cm širina 98 cm dubina 97 cm

U oratoriju iza svetišta crkve nalazi se jednostavno oblikovan kvadratni ormar, koji s prednje i stražnje strane ima jednokrila vratašca ukrašena jednostavno profiliranom ukladom. Na tome ormaru smješten je pult za čitanje folijanata (*leggio*). Sačuvani su stari okovi. Rad. 18. stoljeća.

9. Klecalo

Klecalo izvedeno od savijenog mekog i tamno bajcanog drva, druga polovica 19. stoljeća. Vjerojatno rad bečke tvornice Thonet.¹¹ Podnožje i gornji dio klecala izvedeni su od vijuga savijenog drva, dok je donji dio tapeciran crvenim baršunom. Srednji dio klecala izveden je u obliku stiliziranog grčkog križa, koji podržava naslon klecala eliptična oblika, tapeciranog također crvenim baršunom.

10. »*Andeo Navještenja*« (ulje na platnu)

Na stijeni koja dijeli svetište od oratorija smještene su kvalitetne slike kao što je to bio običaj u kapucinskim crkvama sjeverne Hrvatske (npr. Varaždin i Osijek).

Slika predstavlja kvalitetan rad vjerojatno talijanskog odnosno venecijanskog slikara 16/17. stoljeća.

11. »*Madonna Blagovijesti*«, ulje na platnu

Predstavlja pendant slici »*Anđela Navještenja*«, te predstavlja rad istog talijansko-venecijanskog majstora 16/17. stoljeća.

12. »*Raspeti Krist*«, ulje na platnu

Slabiji rad baroknog majstora izveden u naglašenom i dramatičnom *chiaro-scuro*. Vrlo vjerojatno predstavlja rad nepoznatog majstora 17/18. stoljeća.

¹¹ Michael Thonet, bečki industrijalac, rođen 2. VII. 1796. — umro u Beču 3. III. 1871, izumitelj postupka za savijanje drveta i prvi proizvođač pokućstva od savijena drva (Mayers Lexikon, Bd. XI, Leipzig 1929, str. 1506).

13. »Rodenje Isusovo«, ulje na drvu, visina 57 cm, širina 112 cm.

Zanimljiv i kvalitetan rad nepoznatog majstora, vjerojatno sjeverno-talijanske škole 16. stoljeća.

Iako nam nije sačuvan prvotni crkveni namještaj kapucinske crkve sv. Josipa u Karlobagu, nego samo inventar iz kraja 18. ili početka 19. stoljeća, ipak nam on daje zanimljivu sliku uređenja crkvene unutrašnjosti, tipičnu za taj potez Hrvatskog primorja od Senja do Karlobaga, tj. za dio Hrvatskog primorja koji je kulturno-historijski, a osobito administrativno-političko-vojnički bio pod snažnim i izravnim utjecajem kontinentalnog zaleđa i Austrije.

Stoga i u tome dijelu Hrvatskog primorja nalazimo i kapucine, koji se gotovo istodobno javljaju i u kontinentalnom dijelu Hrvatske (Varaždin, Osijek), a koji po svoj prilici i ovamo dolaze iz austrijske Štajerske.

Osim toga, u tome su dijelu Hrvatskog primorja (od Senja do Karlobaga) snažno prisutni svi oni utjecaji (uz talijansko-venecijanske) koji su karakteristični za umjetnost i kulturu kontinentalne Hrvatske. To su u prvom redu izravni utjecaji iz hrvatskog kontinentalnog zaleđa, kao i izravni i neizravni utjecaji iz Austrije, slovenske i austrijske Štajerske i Slovenije (Kranjske).

Ovaj se konglomerat raznih utjecaja (kontinentalnih i primorskih) očituje u arhitekturi, slikarstvu, kiparstvu i umjetničkom obrtu.

U tome malom središtu — Karlobagu — djelovali su u 18. stoljeću uz domaće i strane umjetničke stolare,¹² strane i domaće zlatare¹³ i visokokvalitetni slikari iz Austrije, Italije i Venecije, kao i majstori iz Štajerske.¹⁴

Sl. 78 — Nepoznati majstor XVIII. st.: Zidni ormarić u Kapucinskom samostanu u Karlobagu

¹² Ivy Lentić-Kugli, Nekoliko podataka o župnoj crkvi so. Karla Borromea u Karlobagu — Vijest muzealaca i konzervatora Hrvatske, br. 2/1972.

¹³ Ivo Lentić, Crkveno posuđe župne crkve sv. Karla Borromea u Karlobagu — Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, br. 1/1972.

¹⁴ Ivy Lentić-Kugli, Inventar kapucinskog samostana u Karlobagu — Senjski zbornik br. V/1973.

L'INVENTARIO DELLA CHIESA DEI CAPPUCINI A KARLOBAG

La chiesa dei Cappucini, dedicata a S. Giuseppe, fu eretta a Karlobag nell'anno 1712 e benedetta dal vescovo di Senj Adam Rattkay.

In codesta chiesa, la quale dopo la distruzione della chiesa parrocchiale consacrata a San Carlo Borromeo, divenne l'unica chiesa parrocchiale del luogo, rimane conservato ancor oggi l'inventario (purtroppo appartenente per la massima parte alla fine del '700 oppure ai principi dell'800) come segue:

- 1 — L'Altare maggiore dedicato a S. Giuseppe, legno intagliato, policromato e dorato, fine del '700 oppure dell'800.
- 2 — Due altari collaterali dedicati rispettivamente a S. Giovanni Nepomuceno ad alla Beata Vergine Maria, nonchè l'altare consacrato a Sant'Antonio di Padova nell'unica cappella della chiesa i quali rappresentano verosimilmente opere rustiche di falegnami e scultori locali della fine del '700 oppure dei principi dell'800.

Dal Liber memorabilium della distrutta chiesa parrocchiale di San Carlo Borromeo di Karlobag apprendiamo che un falegname artistico dei principi dell'800, un certo Josip Dadić, lavorò non solo nella antica chiesa parrocchiale, ma anche nella chiesa dei Cappucini. Tra i quadri conservati or'ora nella chiesa di S. Giuseppe a Karlobag, accenniamo ai seguenti:

- 3 — L'Angelo dell'Annunciazione, olio su tela, opera di un maestro ignoto italiano o veneto del '500 oppure del '600.
- 4 — Madonna dell'Annunciazione, olio su tela, opera dello stesso maestro ignoto.
- 5 — Natività, olio su tavola, opera interessante di un pittore ignoto del '500 dell'Italia settentrionale.

Nel Karlobag, piccolo centro amministrativo e culturale del Littorale Croato, che subì una fortissima influenza del retroterra croato nonchè dell'Austria e Slovenia e della vicina Senj, lavoravano nel '700 alcuni falegnami ed orefici locali e stranieri. Oltre a questi, si sono conservati nel convento e nella chiesa dei Cappucini a Karlobag alcune opere di ottimi pittori italiani, veneti, austriaci e della Styria slovena ed austriaca.

- 1 — Ivy Lentić-Kugli, Nekoliko podataka o župnoj crkvi sv. Karla Borromea u Karlobagu Alcune annotazioni sulla chiesa parrocchiale di S. Carlo Borromeo a Karlobag); »Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, No 2/1972 (con riassunto in lingua tedesca.)
- 2 — Ivo Lentić, Crkveno posude župne crkve sv. Karla u Karlobagu (L'argenteria della chiesa parrocchiale di S. Carlo Borromeo a Karlobag).
- 3 — Ivy Lentić-Kugli, Inventar kapucinskog samostana u Karlobagu (L'inventario del monastero dei Cappucini a Karlobag) — Senjski zbornik, No. V/1973. (con riassunto in lingua italiana).